

2.3.2 Paragraaf 2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Algemeen

We gaan hier in op de beheersing van risico's. Als onderdeel hiervan berekenen we het weerstandsvermogen. Ook nemen we enkele kengetallen op. Deze zijn door het Rijk vanaf 2016 verplicht gesteld.

Voor het afdekken van risico's kijken we vooral naar de mogelijkheden die de reserves en voorzieningen bieden:

- Reserves In beginsel dienen de Algemene Reserve en bestemmingsreserves ter dekking van niet of lastig in te schatten risico's. Hier geldt dat bestemmingsreserves door de raad zijn gecreëerd ter dekking van specifiek benoemde doeleinden. Soms zijn hier al verplichtingen aangegaan. In sommige gevallen kan een bestemmingsreserve, na een raadsbesluit, toch een ander karakter krijgen, zodat het afdekken van risico's mogelijk wordt. De Algemene Reserve is vrij besteedbaar.
- Voorzieningen Voor risico's van te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten treffen we voorzieningen. Deze voorzieningen vormen een onderdeel van het vreemd vermogen en zijn daarom niet vrij inzetbaar.

Het is onmogelijk om elk risico waaraan de gemeente wordt blootgesteld af te dekken, maar ook niet ieder risico zal zich tegelijkertijd voordoen. Hier gaan we bij de berekening van het weerstandsvermogen verder op in. De gemeente heeft zich tegen aansprakelijkheidsrisico's verzekerd en daarnaast nog diverse andere verzekeringen afgesloten ter dekking van kwantificeerbare risico's en/of schades.

Weerstandsvermogen

Uitgangspunten

Voor het analyseren van risico's is de berekening van het weerstandsvermogen van belang. In de nota weerstandsvermogen en risicomangement zijn beleidsuitgangspunten opgenomen (gemeenteraad, 20 september 2012).

Berekening weerstandsvermogen

Op basis van een risico-inventarisatie brengen we de risico's in beeld. Via een risico-simulatie berekenen we de benodigde weerstandscapaciteit en vergelijken dit met de beschikbare weerstandscapaciteit. Op basis van een te berekenen ratio weerstandsvermogen beoordelen we of een aanpassing van het huidige niveau weerstandsvermogen nodig is. Het niveau weerstandsvermogen bepaalt de hoogte van de Algemene Reserve die vrij beschikbaar moet zijn voor het opvangen van risico's.

Risico-inventarisatie

Om de risico's van Súdwest-Fryslân in kaart te brengen is een risicoprofiel opgesteld. Dit risicoprofiel is tot stand gekomen met behulp van het softwareprogramma NARIS® (NAR Risicomangement Informatie Systeem). Hiermee brengen we risico's systematisch in kaart en komen tot een beoordeling. De inventarisatie bevat 74 risico's. In tabel 1 presenteren we (volgens afspraak) de 10 risico's met de hoogste bijdrage aan de berekening van de weerstandscapaciteit.

Tabel 1: Belangrijkste financiële risico's						
Nr.	Risico	Gevolgen	Maatregelen	Kans	Maximaal Financieel gevolg	Invloed
1.	<i>Grondexploitatie</i> In de berekeningen voor de grondexploitaties zijn aannames gedaan over prijzen per m2/per kavel.	Het risico is een lagere opbrengst verkoop bouwgrond, dat een tekort in de grondexploitatie veroorzaakt, welke niet in de huidige berekening is meegenomen.	Verbeteren afzet van bouwrijpe grond verdere uitbouw van proactieve verkoopstrategie, die niet alleen meer op de eigen gemeente is gericht. Ontwikkelen van moderne, op de klant gerichte verkoopstrategie. Klantgerichtheid en dienstbaarheid staan hierbij centraal. Ook is een breed scala van maatregelen benoemd, waarmee we de verkoop een boost willen geven.	50%	€ 2.760.000	15,41%
2.	<i>Sociaal domein</i> Hogere zorgvraag door externe factoren	Hogere zorgvraag betekent hogere kosten.	Door in te zetten op de eigen kracht van burgers wordt geprobeerd de tendens te keren. Gebiedsteams werken nauw samen met huisartsen, jeugdartsen en zorginstellingen. Bij de inkoop zijn afspraken gemaakt over kostenontwikkeling.	70%	€ 1.940.000	12,74%
3.	<i>Herindeling</i> Risico's uit gemeente Littenseradiel.	Op dit moment zijn eventuele financiële gevolgen nog niet inzichtelijk	De omvang van het risico is gebaseerd op de grootte van de risicoreserve van de gemeente Littenseradiel. Er is nog geen inzicht in de daadwerkelijke risico's, in de loop van 2018 zal dit duidelijk moeten worden.	100%	€ 600.000	10,04%
4.	<i>Juridisch</i> Rechtszaak	De gemeente wordt verplicht tot het betalen van een schadevergoeding.	Deze zaak heeft de speciale aandacht van het team, de advocaat en de verzekering.	40%	€ 2.500.000	8,44%
5.	<i>Precariobelasting</i> Belasting vervalt (bijv. door juridische uitspraak)	De gemeente moet de tot nu toe ontvangen belasting terug betalen.	Ontwikkelingen volgen.	20%	€ 2.800.000	6,28%
6.	<i>Sociaal domein</i> Vangnetuitkering wordt niet (volledig) toegekend	Gemeente wordt minder gecompenseerd voor het verstrekken van inkomensvoorziening en aan inwoners	Door aan de voorwaarden te voldoen wordt de kans op (volledige) toekenning vergroot.	20%	€ 2.800.000	6,25%
7.	<i>Culturele instellingen</i> Dorpshuizen krijgen te maken met een calamiteit	Dorpshuizen doen een beroep op het calamiteitenfonds van de gemeente.	Er zijn voorwaarden gesteld over wanneer een beroep op dit fonds kan worden gedaan.	10%	€ 5.300.000	4,42%
8.	<i>Sociaal domein</i> Toename van het aantal burgers dat een beroep doet op de bijzondere bijstand	Budgetoverschrijding en/of hogere uitgaven door een open einde financiering	Door extra inzet op het terugdringen van de bewindvoeringskosten wordt geprobeerd de kosten te verlagen.	50%	€ 1.000.000	4,26%
9.	<i>Openbare ruimte</i> Extra schade door weersomstandigheden	Extra kosten en hogere kans op schade aan het wegdek	Herstelmaatregelen worden snel uitgevoerd zodat de schade zoveel mogelijk wordt beperkt.	50%	€ 500.000	3,20%
10.	<i>Sociaal domein</i> Wsw en Beschut werken drukken zwaarder op het Participatiebudget dan verwacht.	Overschrijding van het Participatiebudget.	Ieder kwartaal wordt er een financieel overzicht gemaakt.	25%	€ 1.000.000	2,11%
Totaal (10 grootste risico's)					€ 21.200.000	

Totaal 10 grootste risico's	€ 21.200.000
Totaal overige 64 risico's	€ 11.408.000
Totaal	€ 32.608.000

Risico-simulatie en benodigde weerstandscapaciteit

Op basis van de ingevoerde risico's voeren we een risicosimulatie uit. De risicosimulatie passen we toe omdat het reserveren van het maximale bedrag van ruim € 32,6 miljoen ongewenst is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Uit de grafiek (tabel 2) volgt dat 90% zeker is dat we alle risico's kunnen afdekken met een bedrag van € 8,9 miljoen.

Tabel 2: Benodigde weerstandscapaciteit bij verschillende zekerheidspercentages

Percentage	Bedrag € milj.	Percentage	Bedrag € milj.
5%	€ 2,7	55%	€ 6,0
10%	€ 3,3	60%	€ 6,3
15%	€ 3,7	65%	€ 6,6
20%	€ 4,0	70%	€ 7,0
25%	€ 4,4	75%	€ 7,3
30%	€ 4,7	80%	€ 7,8
35%	€ 4,9	85%	€ 8,3
40%	€ 5,2	90%	€ 8,9
45%	€ 5,5	95%	€ 10,0
50%	€ 5,8		

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit van de gemeente bestaat uit het geheel aan middelen dat vrij beschikbaar is om de financiële risico's af te dekken. Het gaat hier per 1 januari 2018 om € 7,5 miljoen (zie bijlage D, Overzicht reserves, bij "Algemene Reserve SWF", kolom "Saldo einde van het jaar").

Ratio weerstandsvermogen

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit kunnen we afzetten tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen. Met de te berekenen ratio kunnen we de hoogte van het weerstandsvermogen bepalen:

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{€ 7,5 \text{ miljoen}}{€ 8,9 \text{ miljoen}} = 0,85$$

Het ratio van onze gemeente valt in klasse D. Dit duidt op een matig weerstandsvermogen:

Tabel 3: Weerstandsnorm

Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	>2.0	Uitstekend
B	1.4-2.0	ruim voldoende
C	1.0-1.4	Voldoende
D	0.8-1.0	Matig
E	0.6-0.8	Onvoldoende
F	<0.6	ruim onvoldoende

De normtabel is ontwikkeld in samenwerking met de Universiteit Twente. Het biedt een waardering van het berekende ratio.

Vastgesteld en minimaal gewenst weerstandsvermogen

- Het niveau weerstandsvermogen is het meest recent vastgesteld op € 7,8 miljoen (perspectiefnota, juli 2015). Echter de Algemene Reserve (de totale weerstandscapaciteit) is € 7,5 miljoen. Het ligt iets lager dan de beschikbare en benodigde weerstandscapaciteit.
- We voldoen hierdoor niet aan de beleidsregel dat de ratio weerstandsvermogen tenminste 1,0 moet zijn. Zoals in paragraaf 1.7 is beschreven, verwachten wij een positieve ontwikkeling van onze Algemene Reserve. We verwachten daardoor volgend jaar weer voldoende weerstandscapaciteit te hebben.
- Met name door nieuwe risico's, zoals het risico op een lagere vangnetuitkering en voorlopig ingeschatte risico's vanuit Littenseradiel, is de benodigde weerstandscapaciteit nu berekend op € 8,9 miljoen. Dit is nogal hoger dan het vastgestelde niveau van € 7,8 miljoen, vandaar dat wij voorstellen om het niveau weerstandsvermogen te verhogen naar € 8,9 miljoen.

Kengetallen risicobeheersing

Het is verplicht om enkele kengetallen/overzichten op te nemen in deze paragraaf. Het is een wettelijke verplichting op basis van de huidige BBV.

Voor de uitwerking van de kengetallen geldt een verplicht format. Hierdoor berekent iedere gemeente de kengetallen op dezelfde wijze en zijn de uitkomsten te vergelijken. De aanpak rond de kengetallen zal de komende jaren zich nog verder ontwikkelen.

We lichten de kengetallen puntsgewijs toe:

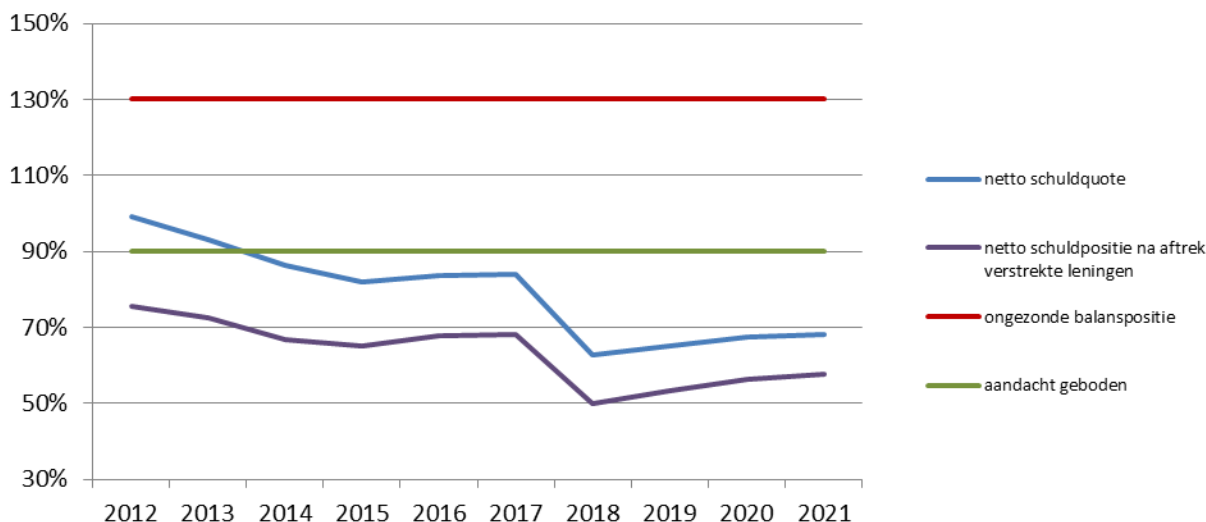
Verplichte kengetallen	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
a1. Netto Schuldquote	72,65%	83,70%	62,23%	65,83%	68,42%	69,40%
a2. Netto Schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	56,81%	67,95%	49,47%	53,70%	56,98%	58,70%
b. Solvabiliteitsratio	18,90%	16,00%	9,85%	9,71%	10,16%	10,16%
c. Structurele exploitatieruimte	0,75%	-1,69%	0,23%	0,48%	0,16%	-0,04%
d. Grondexploitatie	15,56%	6,12%	5,46%	5,73%	4,77%	3,22%
e. Belastingcapaciteit	91,30%	92,12%	88,93%	88,93%	88,93%	88,93%

a. Netto schuldquote (a1) en;

Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen (a2)

Het kengetal netto schuldquote (a1), ook wel bekend als de netto schuld als aandeel van de inkomsten, zegt het meest over de financiële vermogenspositie van een gemeente. De netto schuldquote geeft aan of een gemeente investeringsruimte heeft of juist op zijn tellen moet passen. De correctie (a2) geeft een nog zuiverder beeld van de schuldquote als je die wilt vergelijken met andere gemeenten.

In een grafiek ziet de netto schuldquote er, aangevuld met onze meerjarenprognose, als volgt uit:

Als de netto schuldquote de 90% passeert, springt het licht op oranje. Hoe lager het percentage, hoe lager het risico. Boven de 130% is er sprake van een ongezonde schuldpositie. Deze percentages bereiken we niet.

b. Solvabiliteitsratio

De ratio zegt iets over de mate waarin we aan de financiële verplichtingen kunnen voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen (Algemene Reserve + bestemmingsreserve) als percentage van het balanstotaal. We verwachten dat het aandeel van het eigen vermogen op het balanstotaal daalt. Dit wordt vooral veroorzaakt door geplande investeringen die ten laste van bestemmingsreserves komen. Er is (nog) geen norm vastgesteld voor gemeenten. Wel geldt hier: hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente.

c. Structurele exploitatieruimte

Een begroting met hogere structurele baten dan structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn. We bepalen de structurele exploitatieruimte door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves te delen door de totale baten. Dit geeft een percentage. Het kengetal structurele exploitatieruimte is negatief. Een structureel negatief kengetal is niet gewenst. Het betekent dat we de structurele lasten jaarlijks moeten dichten met incidentele meevallers of onttrekkingen uit reserves.

d. Grondexploitatie

We nemen ook een kengetal op dat het risico van grondexploitatie inschat. Het kengetal is de totale boekwaarde van alle grondcomplexen gedeeld door de totale jaarlijkse baten van de gemeente. Dit geeft een percentage. Hoe lager het percentage, hoe lager het risico van de grondexploitatie. Er is (nog) geen norm vastgesteld voor gemeenten. Dit kengetal dient vooralsnog vooral als vergelijkingscijfer met andere gemeenten.

e. Belastingcapaciteit

Het kengetal geeft inzicht in de mate waarin we financiële tegenvallers in het volgende begrotingsjaar kunnen opvangen. We berekenen de belastingcapaciteit door de totale woonlasten meerpersoonshuishouden te vergelijken met het landelijk gemiddelde in het jaar ervoor. Dit geeft een percentage. Een percentage onder de 100% geeft aan dat je onder het landelijk gemiddelde zit. Dit is bij ons het geval.

Conclusie

De kengetallen moeten in samenhang bekeken worden. Volgens de huidige, algemeen aanvaarde normen, is er sprake van een gezonde positie. De normen zullen zich de komende jaren landelijk ontwikkelen en mee-evolueren. We blijven de ontwikkelingen monitoren.